

Міліція чи поліція?

Реформування МВС

розпочинають із перейменування

Мабуть, не дарма кажуть: як у Москві гукають, так у Києві і відгукуються. Торік Держдума РФ ухвалила новий закон про поліцію. А в липні нинішнього року аналогічний законопроект (№ 10688) зареєстрували й у Верховній Раді України.

Валентин КОВАЛЬСЬКИЙ

Романси без фінансів

Ініціаторами створення поліції є представники фракції Партії регіонів – Василь Грицак і Валерій Коновалюк.

Згідно з вимогами законопроекту № 10688 працівники органів внутрішніх справ, які виявили бажання йти на службу до поліції, «підлягають позачерговій атестації в порядку та строки, визначені Міністерством внутрішніх справ України».

Для цього мають створити Департамент поліції, в складі якого будуть відповідні служби: кримінальної поліції, поліції громадської безпеки, транспортної поліції, досудового слідства, державної охорони, внутрішньої безпеки, забезпечення, експертно-криміналістична, а також Українське бюро Інтерполу.

Як зазначено в першій статті проекту закону, «поліція є системою озброєних правоохоронних органів держави». Вона (як, до речі, і міліція) призначена для «охорони та захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави та територіальних громад від протиправних посягань, боротьби зі злочинністю, а також охорони громадського порядку, власності та забезпечення громадської безпеки».

Відбудуться зміни і в оплаті праці правоохоронців. Так, за статтею 65 законопроекту грошове забезпечення рядового й молодшого начальницького складу поліції «не може бути меншим розміру п'ятикратного розміру мінімальної місячної заробітної плати», а в середнього й старшого начальницького складу – «не може бути меншим розміру семикратного розміру мінімальної місячної заробітної плати». Тобто поліцейські повинні отримувати щонайменше 5–7 тисяч гривень (до того ж грошове забезпечення «підлягає індексації»).

Отже, майбутнім поліцейським сучасні правоохоронці можуть лише позздрити. Адже сьогодні зарплати стражів порядку законодавчо не прописані. Більше того, тут є певні суперечності: за статтею 19 Закону «Про міліцію» розміри грошового забезпечення «встановлюються Кабінетом Міністрів України» (це логічно, адже проект держбюджету теж готує уряд). Проте всупереч вимогам закону оплата праці міліціонерів прописана... в Указі Президента України (№ 926 від 04.10.1996 р.): «Про умови грошового забезпечення осіб рядового і начальницького складу та оплати праці працівників органів внутрішніх справ».

Треба зазначити, що в президентському документі немає визначень таких понять, як «грошове забезпечення» і «грошове утримання». Хоча про відмінності й важливість їхнього розмежування свідчать зміни до Закону України «Про міліцію»: в листопаді 2006 року поняття «грошове утримання» було замінено поняттям «грошове забезпечення». Досить часто ці поняття тлумачать у довільній формі (наприклад, шляхом видання листів і роз'яснень, які не є нормативно-правовими актами). Як свідчить судова практика, такі підходи призводять до значного зниження грошових виплат (порівняно з їхнім справжнім розміром).

Посилаючись на згаданий указ № 926, чиновники МВС вважають, що обов'язковими складовими грошового забезпечення (тобто мінімальною зарплатою) кожного працівника міліції є посадовий оклад, оклад за спеціальне звання, надбавка за виступу років і стовідсоткова надбавка. Але ці виплати сягають лише 30% усієї зарплати, решта 70% – не обов'язкові надбавки, доплати та премії. Тоді як у європейських поліцейських усе навпаки: у структурі їхньої зарплати обов'язкова частина становить 70–80%, а стимулюючі надбавки – лише 20–30%.

То чи варто дивуватися, чому з органів внутрішніх справ щороку звільняються сотні й тисячі працівників нижньої та середньої ланок? Дефіцит висококваліфікованих кадрів – саме та причина, через яку рівень правоохоронної діяльності в Україні значно нижчий, ніж у Європі.

Прогнози і проблеми

Звернімо увагу на п'ятий розділ пояснювальної записки (до законопроекту № 10688) під назвою «Фінансово-економічне обґрунтування»: «Реалізація положень закону України після його прийняття не потребуватиме додаткових фінансових витрат, пов'язаних з організаційно-штатними заходами перетворення міліції в поліцію. Фінансування цих витрат пропонується здійснювати в межах асигнувань, передбачених на утримання Міністерства внутрішніх справ України та за рахунок штатної оптимізації при переатестації особового складу».

Як здійснюватимуть переатестацію і де ті підрахунки, за якими можна заощадити мільйони гривень, необхідні для виготовлення нових посвідчень, значків, уніформи, бланків, печаток тощо? На жаль, відповіді у пояснювальній записці немає.

Також виникає запитання, пов'язане з наданням українським поліцейським ще однієї (незвичайної) функції. За статтею 14 проекту, вони можуть проводити «перевірки суб'єктів господарювання». Наскільки ця новела має право на життя, сказати важко. Принаймні, в нинішніх умовах їхні дії суперечитимуть статті 26 Закону «Про захист прав споживачів» і наказу № 310 Міністерства економічного розвитку (саме воно й відповідає за проведення перевірок суб'єктів господарювання).

Проте автори законопроекту налаштовані досить оптимістично. У пояснювальній записці зазначається:

«З прийняттям указанного закону будуть встановлені нові стандарти для провідного правоохоронного інституту в державі, сформуються сучасні демократичні основи функціонування поліції, що сприятиме ефективному виконанню покладених на неї обов'язків, з одного боку, і належному контролю за її діяльністю, з другого. Положення закону, присвячені статусу співробітника поліції та проходженню служби в поліції, дозволять забезпечити прийняття на службу до поліції гідних, професійно підготовлених фахівців та подальше проходження ними служби винятково на професійній основі. Гарантії правового і соціального захисту, закріплені в законі, підвищать престижність служби в поліції і сприятимуть зміцненню професійного кадрового ядра поліції...».

У пояснювальній записці також ідеться про необхідність зміни назви правоохоронного органу: «Авторами законопроекту запропоновано поміж іншого замінити назву «міліція» на «поліція», виходячи з того, що згідно з етимологічними джерелами слово «міліція» означає нерегулярні збройні формування, які використовуються в тому числі й для підтримки громадського порядку, що формуються з добровольців і не входять до складу офіційної системи державних правоохоронних органів під час революційних перетворень в державі. У цьому значенні воно використовується в більшості країн світу. Міліція саме й була утворена як виконавчий орган з охорони революційного суспільного порядку в 1917 році після відомих революційних подій, що відбулися в колишній Російській імперії. Надалі термін «міліція» був прийнятий радянським урядом Росії та поширювався на території і країни, що потрапили в сферу впливу СРСР. Натомість слово «поліція» за загальним підходом означає систему державних служб і органів, що виконують на професійній основі функції з охорони громадського порядку, боротьби зі злочинністю. Тому слово «поліція» найбільш відповідає статусу та завданням того органу, який на сьогодні в Україні називається міліцією. Зміна назви «міліція» на «поліцію» відповідає і європейським стандартам».

Принагідно зазначимо, що ще у березні 2012-го Міністр внутрішніх справ України Віталій Захарченко на зустрічі з журналістами був змушений визнати: за рівнем свого забезпечення наші правоохоронці до євростандартів ще не дотягують. Тож навряд чи може йтися про поліцію європейського зразка в умовах невисокої зарплати, слабкої соціальної захищеності й недостатньої кількості технічних засобів. А механічне перейменування можна втати хіба що з такої точки зору: «як корабель назвеш, так він і попливе».

Окрім вирішення фінансових питань, депутати й урядовці також мають внести ще силу-силену змін у численні нормативно-правові акти, щоб забезпечити їхню відповідність до «поліцейського» закону.

Поліцейські та поліцаї

Є ще одна проблема, на якій на тій же безрезневій пресконференції наголошував глава МВС: за даними соціопитувань, перейменування міліції на поліцію підтримують лише 23% респондентів, 46% – проти, а решта не визначилися.

З історичної точки зору, зміна назви з «міліції» на «поліцію» – крок у дореволюційне минуле, коли поліцейські вважалися далекими від народу.

У буремні 1917–1920 роки слово «поліція» ототожнювали з царським і буржуазним режимами. Саме тому правоохоронців (які брали участь у розбудові нової держави) і було названо робітничою міліцією.

Центральної ради, народною міліцією Директорії. Окрім того, згадаймо про численні пам'ятники міліціонерам, загиблим у боротьбі зі злочинністю. Серед них понад тисячу працівників МВС, які віддали своє життя вже в роки незалежності.

Для їхніх рідних слово «міліція» пов'язане з пам'яттю про загиблих героїв.

А скільки має хвилини часу, щоб людська пам'ять не зберігала фактів прислужництва поліцаїв фашистським окупантам?!

Про це пише у своїх «Спогадах» доктор права Іван Макух: карна поліція в Західній Україні, зокрема, була майже вся з поляків, які «арештованих немилосердно били й у багатьох випадках людей замучували». Жорстокість допоміжної поліції підсилювала нелюдську жорстокість окупаційної адміністрації...

Хотілося б вірити, що надалі наше суспільство не ставитиме знак рівності між колишніми поліцаями і майбутніми поліцейськими. Але проблема не лише в цьому. На шляху до євроінтеграції потрібно досягти такого рівня соціального захисту, як у правоохоронців західних країн.

Згадаймо, наприклад, про торішню зустріч в Національній академії внутрішніх справ України з державним міністром внутрішніх справ Баварії Йоахімом Германном. Саме тоді баварський гість заявив: «Ми зацікавлені в енергійних поліцейських з високою мотивацією, які сповна від-

дають себе службі. А для цього вони повинні бути захищені соціально, щоб підтримувати належний рівень життя і щоб люди пишалися званням поліцейського».

Звісно, ніхто не заперечує, що для підвищення рівня життя наших wartових порядку потрібно реформувати правоохоронні органи. По досвід можна звернутися не лише до Москви, а й до Тбілісі. Як реформували правоохоронну систему ще наприкінці березня 2012-го, розповідав у Києві міністр юстиції Грузії Зураб Адеїшвілі. За його словами, для перетворення міліції на поліцію грузини зробили декілька важливих кроків: об'єднали окремі правоохоронні структури, оснастили їх необхідним високотехнологічним обладнанням, потурбувалися про належне матеріально-технічне забезпечення тощо.

Отже, на прикладі наших сусідів можна дійти висновку: без економічного обґрунтування й фінансового підкріплення «поліцейський» проект є недосконалим. То чи варто здійснювати правоохоронну реформу лише заради зміни вивіски?

Фігюка **Віче**
журналу

Поліція (від грецького *πολιτεία* – держава, місто) – система державних служб і органів з охорони громадського порядку. Першою поліцією сучасного типу вважається лондонська, створена Робертом Пілем у 1829 році.

У більшості країн органи поліції перебувають у віданні міністерства внутрішніх справ або безпосередньо належать до його системи. Поліцейські системи можуть бути централізованими (Австрія, Франція, Росія) або децентралізованими (США, Велика Британія, Німеччина). Трапляється, що поліція підпорядковується міністерству юстиції або є спеціалізованим відокремленим відомством.

На території України поліція діяла ще за часів Російської імперії. Після революційних подій 1917 року створили міліцію, основним завданням якої була боротьба «з кримінальними злочинними елементами, що є наслідком капіталістичного ладу». Згідно з чинним законодавством, «міліція в Україні – державний озброєний орган виконавчої влади, який захищає життя, здоров'я, права і свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань».

Українська міліція є єдиною системою органів, що належить до структури МВС і виконує такі функції: адміністративну, профілактичну, оперативно-розшукову, кримінально-процесуальну, виконавчу та охоронну (на договірних засадах).

ПОЛІЦІЯ